

Освіта ХХІ століття

Ліцей – флагман обласної програми «Обдаровані діти»

Юрій СОЛОВЙОВ,

кандидат історичних наук, начальник управління освіти і науки Донецької обласної державної адміністрації

У системі освіти Донецької області ліцей при Донецькому національному університеті посідає особливе місце. Працюючи за обласною програмою «Обдаровані діти», він є і навчально-виховним закладом, і водночас науково-дослідною лабораторією, яка генерує й апробує численні педагогічні та управлінські інновації, пов'язані із соціальною і психолого-педагогічною підтримкою обдарованих школярів Донеччини.

Ліцей є авторською школою академіка Міжнародної академії наук педагогічної освіти, доктора педагогічних наук, професора, заслуженого працівника народної освіти України Валентина Миколайовича Алфімова. Його філософія освіти пов'язана з такими моральними цінностями, як щастя, радість, любов, свобода вибору, свобода волі, самоцінність і неповторність кожної особистості. Створена ним педагогічна система ліцею – динамічна, має випереджальний, прогностичний характер.

Свої наукові досягнення педагоги ліцею активно репрезентують педагогічній громадськості. Кожен п'ять років провідний науково-методичний журнал України «Рідна школа» висвітлює здобутки ліцею щодо пошуку, навчання і виховання обдарованих старшокласників.

Ліцей при Донецькому національному університеті – багатопрофільний навчальний заклад. Сьогодні, коли актуальною є профілізація старшої школи, в ньому вже протягом двадцяти років відпрацьовується ефективний механізм організації навчання юних математиків, фізиків, хіміків, біологів, філологів, істориків. У навчальному процесі, позакласній виховній діяльності найбільш повно реалізується ідея профільного навчання.

Головна спрямованість навчального процесу ліцею – підготовка старшокласників до науково-практичної діяльності. Для цього ліцеїсти поглиблено вивчають профільні предмети, займаються науково-дослідною роботою, співпрацюючи з кафедрами Донецького національного університету.

У ліцеї використовують різні форми організації навчання: самостійне опрацювання матеріалу, вивчення ліцеїстами окремих предметів у власному темпі, розроблення індивідуальних навчальних програм. Переводять ліцеїстів на самостійне навчання

чи за індивідуальною програмою на основі рішення педагогічного консилиуму, який враховує побажання учня і його батьків. Після позитивного рішення складають навчальну програму, яка узгоджується з державною, розробляють графік навчального процесу і систему контролю за засвоєнням знань.

Про ефективність організації педагогічної системи ліцею свідчить такий факт: якщо перед вступом до ліцею рівень об'єктивної творчості старшокласників становить у середньому 2,8%, то в процесі навчання він підвищується до 14,6%, а рівень суб'єктивної творчості – з 9% до 52,3%.

Ефективним засобом, який покликаний стимулювати творче зростання кожного ліцеїста як суб'єкта виховання, є «Програма індивідуального розвитку і саморозвитку творчої особистості» (ПІРСТО). Вона розробляється на кожного ліцеїста і спонукає до творчості у виборі форм і методів вирішення загальних та індивідуалізованих завдань розвитку особистості, до перетворення процесу виховання із виховних заходів на систему формуючої діяльності ліцеїстів.

Розроблення програм починається з ретельного вивчення можливостей кожного ліцеїста. Діагностика дає змогу встановити рівень розвинутої якості, які закладені у моделі творчо обдарованого ліцеїста. При цьому педагоги прагнуть до того, щоб кожен учень знав свій потенціал, а результати діагностики можна було порівняти з попередніми даними і щоб діагностування проводилось не безсистемно, а протягом усього навчання в ліцеї.

Для обласного управління освіти і науки ліцей є експериментальним майданчиком, на базі якого досліджуються проблеми управління навчальними закладами. У ньому розроблено такі управлінські інновації, як трикомпонентний навчальний план,

план роботи класного керівника, який охоплює блоки обов'язкових заходів, індивідуальної роботи і ситуаційний блок, технологія управління ліцеєм за результатами, гнучка індивідуалізована система навчання, формула прогнозування результатів творчої діяльності ліцеїстів, технологія прогнозування розвитку творчої особистості ліцеїста, модель творчої особистості старшокласника-дослідника, програма індивідуального розвитку і саморозвитку творчої особистості, підвищення педагогічної майстерності педагогів з допомогою авторських майстерень, технологія підтримки професійного довголіття педагогів, професіограма звільненого класного керівника, технологія виявлення обдарованих учнів.

Ліцей має значні успіхи у розвитку обдарованості учнів. Майже половина його випускників – переможці і призери міжнародних, всеукраїнських, обласних олімпіад, конкурсів, турнірів. 3 ліцеїстами працюють 5 заслужених учителів України, 21 вчитель-методист. Серед педагогів ліцею – і його колишні випускники, що свідчить про наступність у роботі колективу. 9 викладачів мають звання Соросівського вчителя. Педагоги ліцею проводять всеукраїнські й обласні авторські майстерні з хімії, фізики, математики, історії та біології. Кожний учитель-методист – автор педагогічної інновації, результатом якої є нарощування творчого потенціалу ліцеїстів. Педагоги ліцею надрукували понад 200 наукових статей, навчальних посібників і монографій.

Ліцей – школа духовності. Його учням притаманні доброзичливість, готовність прийти на допомогу, толерантність, милосердя, співчуття, повага до старших, любов до родини, ліцею, країни, працелюбність, цілеспрямованість. Усі випускники ліцею стають студентами вищих навчальних закладів; під час проведення зовнішнього незалежного оцінювання знань стовідсотково підтверджують високі поточні оцінки.

У ліцеї панує особлива атмосфера. Тут демократично ставляться один до одного, турбуються про кожного учня і педагога. Естетичне оформлення навчального закладу створює особливий емоційний фон, необхідний для підготовки майбутніх науковців.

Учні вчать дбати про своє здоров'я. У ліцеї навчаються майстри спорту, чемпіони світу і Європи, України і області, міста. Ці юні спортсмени досягають успіхів і в академічній діяльності. Серед них чимало золотих і срібних медалістів, призерів олімпіад, конкурсів, турнірів, зокрема міжнародного рівня. Це стає можливим завдяки турботі про кожного талановитого учня, що є реальним втіленням гуманістичної парадигми освіти в життя ліцею.

Обласне управління освіти і науки Донецької обласної державної адміністрації приділяє цьому навчальному закладу особливу увагу. Його матеріальна база відповідає найсучаснішим вимогам до шкіл, у яких навчально-виховний процес спрямований на формування індивідуального розвитку дитини, оволодіння знаннями у власному темпі. Усі навчальні аудиторії оснащено комп'ютерами, мультимедійними дошками. Особистий комп'ютер має кожний

педагог. Безкоштовний вихід в Інтернет для ліцею забезпечив Донецький національний університет. Обласне управління щороку виділяє навчальному закладу кошти на ремонт приміщення і придбання меблів. Додаткові матеріальні ресурси сприяють розвитку ліцею, полегшують працю адміністрації і педагогів, дають змогу проводити серйозні наукові дослідження. Завдяки коштам, які виділяє обласне управління, до ліцею запрошують професорів і доцентів Донецького національного університету для читання лекцій і керівництва науково-дослідними роботами учнів.

У ліцеї працює згуртована команда його керівників: директор Валентин Алфімов – заслужений працівник народної освіти України, доктор педагогічних наук, академік Міжнародної академії наук педагогічної освіти і Академії економічних наук України, професор, кавалер ордена «За заслуги» III ступеня; перший заступник директора Микола Артемов – двічі Соросівський лауреат, учитель-методист, учитель вищої категорії, автор управлінської майстерні обласного рівня. Він має вчений ступінь кандидата педагогічних наук, є автором моделі прогнозування творчого потенціалу старшокласників. Решта заступників здобули високі педагогічні звання, категорії, магістерську освіту.

І керівники, і педагоги ліцею орієнтовані на постійне самовдосконалення. Їхній багатий педагогічний досвід активно вивчають директори та вчителі загальноосвітніх шкіл області. Щороку в ліцеї проходять стажування близько 200 освітян регіону.

Прагнення адміністрації і педагогів до самовдосконалення змінює зміст діяльності ліцею, підвищує його соціальний статус і статус учасників навчально-виховного процесу. Навчальний заклад користується загальною повагою – у громадськості, батьків, науковців. Його колектив нагороджено дипломами і грамотами Донецької обласної ради, обласної державної адміністрації, управління освіти і науки обласної державної адміністрації.

Педагоги ліцею визначили комплекс умов ефективного функціонування закладу, спрямований на розвиток обдарованості старшокласників. Це дало можливість поглибити розуміння змісту ліцейської освіти, організації навчального процесу шкіл нового типу, розробити і впровадити технології, адекватні розвитку творчої особистості ліцеїста як такої, що готується до майбутньої наукової діяльності. Значущою також є розробка неперервного педагогічного моніторингу навчальних досягнень ліцеїстів та їхніх творчих здобутків. Іншими словами, наукові розробки педагогів ліцею збагатили сучасні теорії управління навчальними закладами, навчання і виховання старшокласників.

Із результатами наукових досліджень ліцею ознайомлюються інші навчальні заклади, що працюють за обласною програмою «Обдаровані діти». Крім того, за матеріалами діяльності ліцею підготовлено численні докторські і кандидатські дисертації, магістерські роботи.